

Obr. 1 Výstava „Cesta egyptskou hrobkou a podsvětím“, Praha 2005
(foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

České výstavy o starém Egyptě a Núbii v letech 1949–2010. Chronologický přehled*

Radek Podhorný

Na počátku února 2011 došlo v pražském paláci Kinských k otevření muzejní expozice s názvem „Umění starého světa“, která zahrnuje i část věnující se starověkému Egyptu a jeho jižnímu sousedu, starověké Núbii.¹ Tato expozice je završením dlouholetých snah o prezentaci staroegyptské kultury v České republice (Československu), které se táhnou jako pomyslná červená nit dějinami české egyptologie a muzejnictví od první výstavy s egyptskou tematikou, která proběhla již v roce 1949 a nesla název „Starý a nový Egypt“. Již v tomto roce se uvažovalo o vytvoření stálé expozice, která by, slovy tehdejších archivních pramenů, „se stala podkladem ještě k většímu sblížení lidu Čs. republiky s lidem Království egyptského.“² Počítalo se pro ni s výstavbou nové muzejní budovy a s vědeckým zpracováním předmětů, které byly na výstavě představeny.³

Dlouhá cesta ke stálé expozici

Druhý pokus o vytvoření stálé expozice je spjat s nově ustanoveným egyptologickým pracovištěm na Univerzitě Karlově a především bohužel také s nerealizovaným projektem Muzea východních kultur.⁴

Další snahy o vytvoření stálé expozice jsou pak spojeny s prací archeologa a antropologa Evžena Strouhala – zakla-

datele a dlouholetého vedoucího Oddělení pravěku a starověku Předního východu a Afriky, které vzniklo roku 1969 jako součást Náprstkova muzea, jedné ze složek Národního muzea v Praze. Toto oddělení je dodnes, vedle Českého egyptologického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, jediným pracovištěm, které se specializuje na problematiku staroegyptské civilizace. Strouhalovy pokusy o vytvoření stálé expozice spadají do 80. let 20. století. Nejprve ale dostala

v muzeu přednost expozice věnující se oblasti Austrálie a Oceánie a později byl zamítnut i návrh na vytvoření expozice na zámku v Dolní Lukavici nedaleko Plzně, popř. v tehdejšímu Muzeu Klementa Gottwalda v Rytířské ulici.⁵ Základem pro tuto stálou výstavu měly být předměty shromážděné a vystavené v rámci výstavy „Umění starého Egypta“.⁶

Poslední z výstav, která by se dala považovat za možnou koncepci stálé expozice se staroegyptskou tematikou, byla výstava „Země pyramid a faraonů“, která se uskutečnila na více místech České republiky koncem 90. let minulého století.⁷

Posledním a konečně již realizovaným projektem je současná nedávno zpřístupněná expozice v paláci Kinských na Staroměstském náměstí. Vznikla za spolupráce dvou institucí, Národního muzea (Dufková – Součková 2006), které připravilo část o středomořské oblasti, a Národní galerie, jež koncipovala umění asijských kultur.

I po otevření stálé expozice, která pravděpodobně bude procházet drobnými obměnami a úpravami, je potěšitelné, že je i nadále využíváno egyptologických sbírek k pořádání menších tematických výstav. Ty by dle mého názoru měly v budoucnu mířit především do dalších koutů České republiky, aby zpřístupňovaly odkaz starého Egypta a Nubie co nejširšímu okruhu zájemců. V květnu 2011 byly otevřeny hned dvě. Jedna se po čtyřech desetiletích vracela k egyptským mumiím a nalezla své útočiště v Náprstkově muzeu. Druhá výstava s názvem „Egypt a Nubie. Poklady starověkých civilizací“ byla k vidění ve Slováckém muzeu v Uherském Hradišti.

Přehled egyptologických výstav v Československu (České republice)

Tento příspěvek je tedy chronologickou rekapitulací archeologických⁸ výstav z let 1949–2010, které jsou spojeny s prací českých egyptologů. Je jakousi „uzávěrkou“ období, kdy česká egyptologie i přes své ve světě uznávané postavení neměla stálou expozici, v níž by zpřístupňovala a od-

borně i širší veřejnosti trvale představovala výsledky své mnohaleté práce. Následující text se tedy vydá po stopách všech archeologických výstav, které jsou spojeny s prací českého egyptologického týmu⁹ v průběhu posledních šesti desetiletí.

Po ukončení druhé světové války se československá egyptologie ocitla v ohrožení. I když František Lexa obnovil činnost egyptologického semináře na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy hned na jaře roku 1945, byl o rok později opět penzionován (Verner et al. 1989: 33). K plnohodnotné práci na vysokoškolské půdě se vrátil až roku 1948, kdy byl na univerzitu znovu povolán. Československá egyptologie se napevno zabydlela na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy až po roce 1948 a její vůdčí osobnost F. Lexa se stal mezinárodně uznávanou autoritou, podporovanou i z vlivných míst tehdejší československé vlády.¹⁰ Jak vážnost, již se F. Lexovi dostávalo od jeho kolegů egyptologů všude ve světě, tak i tato podpora měly podle mého názoru velký podíl na tom, že se v Praze sešel roku 1949 mezinárodní kongres orientalistů.¹¹

A právě u příležitosti této významné mezinárodní konference byla v Praze otevřena první archeologická výstava představující československé veřejnosti Egypt a jeho kulturu. Nesla název „Starý a nový Egypt“ a jejím cílem bylo představit tuto zemi nejen z hlediska starověku, ale i jako rozvíjející se stát, který měl v dohledné době projít mnoha politicko-ekonomickými změnami. Nad celou akcí převzalo záštitu jak egyptské vyslanectví, tak i Ministerstvo školství, věd a umění a Ministerstvo informací a osvěty.¹² Expozice, jež byla instalována v budově NM – Náprstkova muzea, se věnovala dějinám Egypta od pravěku až po jeho současnost. K prezentaci byly do Prahy dovezeny předměty ze sbírek v Olomouci (Podhorný 2009), Moravské Třebové (Martínková 2008; Podhorný 2007) i jiných míst (Lexa – Žába 1949; Podhorný 2010). Výstava se setkala s nebývalým ohlasem veřejnosti a byla nejprve prodloužena přímo v Praze¹³ a později převezena do Brna.

Obr. 2 Výstava „Akademik Lexa“, Praha 1976 (foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

Na počátku roku 1951 byla v budově Národního muzea zahájena výstava s názvem „Deir el-Medína. Sídliště královských dělníků z období otrokářského řádu v Egyptě“. Jejím hlavním jádrem se staly předměty, které dostal darem významný český egyptolog Jaroslav Černý za účast na vykopávkách ve vesnici Dér el-Medína.¹⁴ Vesnice byla domovem řemeslníků, kteří budovali hrobky ve slavném Údolí králů a také v poněkud opomíjeném Údolí královen.

Není jisté bez zajímavosti, že do příprav výstavy zasáhli pravděpodobně cenzoři z „vyšších míst“, jak dokládá koncept dopisu F. Lexy, který píše:

„[Když] *Výstava dělnické osady v Deir el-Medíně v národním muzeu jsa připravena k otevření a 500 separátů mého článku ‚Život dělnictva v starověkém Egyptě‘, které dal dr. Neustupný s povolením min. informací vytisknouti, aby obecnost se dovědělo trochu více o staroegyptských dělnících, vyskytly se námitky: ‚že se neprávem užívá názvu dělník, protože slovo dělník znamená výhradně pracujícího rukama po novodobém feudálním zřízení, [v Egyptě že lze mluvit jen o otrocích], 2.) že nelze mluvit o stávce v 13. stol. př. K., 3.) že nelze mluvit o revoluci na konci egyptské staré říše, protože jsou to slova, jichž se může užívat jen od doby kapitalistické.‘“¹⁵*

Z důvodů těchto námitek byla na půdu egyptologického semináře svolána schůzka, která měla celou záležitost vyřešit. Této schůzky se zúčastnil i prof. Vaněček.¹⁶ Právě na jeho popud byly upraveny některé termíny na plakátech k výstavě: „...úprava plakátů a nápisů označením ‚královských dělníků‘ místo ‚dělníků‘, ‚zastavením práce‘ místo ‚stávku‘ a ‚vzpoura‘ místo ‚revoluce‘ umožnila opožděné otevření výstavy a prodej průvodce po výstavě.“¹⁷ Kromě těchto zásahů byl plakát ještě rozšířen na vyzádnání Václava Vaněčka o termín „otrokářského zřízení“.¹⁸

V průvodci výstavou z pera Zbyňka Žáby¹⁹ je ale také užíváno termínu stávka. Zdá se tedy, že oba materiály, Lexův (Lexa 1950) i Žábův, byly již vytištěny a k jejich terminologickému přepracování už nemohlo dojít.²⁰

Výstava byla z uvedených důvodů zahájena až 6. ledna 1951,²¹ i když se s jejím otevřením počítalo už v roce 1950. Tuto skutečnost potvrzuje zahajovací proslov k výstavě, jehož autorem byl F. Lexa: „...loni na jaře se egyptologický seminář Univerzity Karlovy účastnil pořádání výstavy *Starý a nový Egypt*²² v Náprstkově muzeu...“²³

O ovzduší, které panovalo v československém výstavnictví počátku 50. let, svědčí i další problémy F. Lexy, kdy se Národní muzeum po opožděném otevření výstavy obávalo dát jeho „terminologicky“ špatný separát v muzeu do prodeje. Zaslalo proto dva výtisky k posouzení Ministerstvu informací a osvěty a čekalo na odpověď.²⁴ Otázkou tak zůstává, zdali se separát *Život dělnictva ve starověkém Egyptě* na výstavě vůbec prodával.

Ze skrovných informací, které se o výstavě do dnešních dnů podařilo objevit, lze tedy vyvozovat, že pokud se jednalo o výstavu, ve které měli hrát významnou roli dělníci, bylo v zájmu státních orgánů zasáhnout, i když tentokrát patrně trochu pozdě, do její ideologické stránky.²⁵

V samotné expozici byly nainstalovány především předměty používané ve všedním životě, jako například zásobnice na pivo a víno, části nábytku, košíky, hřebeny a další exponáty (Neustupný – Žába 1950: 2). Výstava však měla za úkol představit nejen sbírku J. Černého, ale také jejím prostřed-

nictvím poukázat na životní podmínky a osudy dělníků z doby před více než třemi tisíci lety.

Další z egyptologických výstav se nekonala v Praze, ale na podzim roku 1956 v Olomouci. Nesla název „Egypt včera a dnes“ a byly na ní veřejnosti připomenuty pravděpodobně nejvýznamnější předměty olomoucké egyptologické sbírky, kdysi zpřístupněné formou stálé expozice v Muzeu hlavního města Olomouce. V průběhu této výstavy, na jejíž přípravě se podílel, například i překlady a určování některých památek, Z. Žába,²⁶ zavítal do Olomouce také nestor naší egyptologie F. Lexa. Proslovil zde přednášku na téma „Život ve starém Egyptě“. O konkrétní expozici toho mnoho nevíme. Ze složky zachované v archeologickém oddělení olomouckého muzea, jež s největší pravděpodobností obsahuje materiály k dané výstavě, se dá odvodit, že se návštěvníci mohli seznámit asi se 60 předměty. Nechyběly mezi nimi vešebty, rakve a jejich části, sošky božstev a některé další předměty.²⁷ Vedle starého Egypta a s ním souvisejícími exponáty byla na výstavě pravděpodobně akcentována i tehdejší mezinárodněpolitická situace, tzn. suezská krize a izraelsko-arabský konflikt.

O pět let později se stala egyptologická sbírka v Olomouci předmětem další výstavy – „Starověký Egypt ve sbírkách Vlastivědného ústavu v Olomouci“. Ta proběhla na přelomu let 1961 a 1962.²⁸ Za pomoci vystavených exponátů byl návštěvníkům přiblížen především posmrtný život starých Egypťanů. V sále se tentokrát nacházely rakve, plastika boha Anupa, kanopy nebo také mumie dítěte.²⁹ Tato mumie tvořila první předmět olomoucké egyptologické sbírky, protože jejím dárce byl Emanuel rytíř Proskowetz, jenž ji daroval roku 1882 do sbírek Franz Josef Gewerbe Museum (Burian – Písková – Strouhal 1972: 1). Vzácným a pravděpodobně naposledy vystaveným exponátem byla dnes již bohužel ztracená žulová hlava jednoho z panovníků Nové říše. Vedle starého Egypta byly alespoň fotograficky připomenuty začínající práce československých egyptologů v Núbii a rozvíjející se československo-egyptské vztahy.

Rozsahem daleko větší a divácky velmi atraktivní výstava se konala v pražském NM – Náprstkově muzeu roku 1964. Oklikou přes Budapešť se do Prahy „podívala“ expozice ze staroegyptských sbírek Státních muzeí v Berlíně nazvaná jednoduše „Egypt“.³⁰ Výstava představila prostřednictvím bezmála 200 vystavených předmětů především staroegyptské umění, a to v průběhu celých dějin starého Egypta. K vidění byla celá plejáda předmětů – od neolitických pazourků, fajánsových kachlů z prostor Džoserovy Stupňovité pyramidy, předmětů z abúsírských vykopávek Ludwiga Borchardta přes bustu jedné z dcer faraona Achnatona až po koptské lampy ze 4. století n. l. (Egypt 1964). Této výstavě, v našich zeměpisných šířkách dodnes jedinečné, odpovídala také propagace a nejen na ni navazující návštěvnost. V Praze bylo vy-lepeno několik stovek plakátů a do vozů elektrické dráhy instalováno na 1500 transparentů připomínajících její konání.³¹ Výstava byla nakonec prodloužena až do konce srpna 1964 a navštívilo ji přes 25 tisíc návštěvníků.

Chronologicky další výstava se uskutečnila na přelomu let 1967 a 1968³² v Olomouci s názvem „Núbie“.³³ Byly na ní představeny předměty sesbírané Evženem Hnátkem, Milanem Stuchlíkem a E. Strouhalem pro NM – Náprstkovo muzeum roku 1965 v oblasti Kalábši, při jedné z československých expedic do Núbie. Tato expozice byla rozšířena rovněž o předměty, jež zapůjčili ze svých soukromých sbírek aktéři

Obr. 3 Výstava „V hrobce egyptské princezny“, Praha 1980 (foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

těchto expedic, mimo jiné Z. Žába, Jaromír Málek, Ján Midžiak či jeden z autorů výstavy E. Strouhal (Stuchlík – Strouhal 1967). Výstava návštěvníkům přibližovala především životní podmínky a kulturu tehdejších obyvatel Nubie. Roku 1970 byla tato výstava instalována také v prostorách NM – Náprstkova muzea.³⁴

Hned následujícího roku si daly v NM – Náprstkově muzeu „dostaveníčko“ mumie z českých a slovenských sbírek. Důvodem byl na svou dobu unikátní projekt, spočívající v jejich interdisciplinárním výzkumu. Této jedinečné příležitosti bylo využito k uspořádání výjimečné výstavy s názvem „Staroegyptské mumie“. V jejím rámci se mohli návštěvníci NM – Náprstkova muzea seznámit s většinou mumií nacházejících se na území tehdejšího Československa. Expozice byla navíc ještě doplněna o předměty spojené s mumifikací a posmrtným životem (Strouhal 1971). Výstava představující poprvé v takovém rozsahu jeden ze symbolů staroegyptské civilizace se setkala s nebyvalým ohlasem publika, jak dokládají nejen vzpomínky pamětníků, ale i dvě pamětní knihy naplněné podpisy a komentáři, jež jsou dnes uloženy v Archivu Národního muzea.³⁵ Expozice byla také na přelomu let 1971 a 1972 v poněkud menším rozsahu prezentována návštěvníkům muzea v Olomouci a ve spolupráci se slovenskými odborníky se roku 1972 stala podstatnou součástí výstavy „Staroegyptské pamiatky“³⁶ v Martině.³⁷

Další výstava se konala v Praze na půdě NM – Náprstkova muzea roku 1975. Vracela se k největší záchranné akci, jež byla kdy podniknuta k zachránění kulturního dědictví jakéhokoliv státu. V souvislosti se zahájením stavby Vysoké přehrady u Asuánu, za níž vzniklo téměř 600 kilometrů dlouhé Násirovo jezero,³⁸ byla roku 1960 vyhlášena organizací UNESCO mezinárodní akce na záchranu památek starověké Nubie.³⁹ Symbolem celé akce, ukončené až po dvou desetiletích, se bezesporu staly chrámy Ramesse II. v Abú Simbelu, jež byly přeneseny a „vestavěny“ do nově vytvořené skály.

Výstava s názvem „Tajemná Nubie“ (Strouhal 1975) připomínala československý podíl na dokumentaci a záchraně památek dnes nenávratně skrytých pod hladinou přehrady. Návštěvník měl možnost seznámit se s předměty, které obdržela československá strana jako poděkování za spolupráci na tomto mezinárodním projektu.

V roce 1976 si naše věda připomněla sté výročí narození zakladatele české egyptologie F. Lexy. Při této příležitosti byla v Karolinu uspořádána výstava s názvem „Akademik Lexa“ (obr. 2), jejíž jádro mapovalo Lexův život a dílo od jeho egyptologických počátků až po podíl na založení Československého egyptologického ústavu. Dalo by se říci, že tak rekapitulovala na příkladu práce F. Lexy i dějiny československé egyptologie. Byla na ní představena jak Lexova klíčová vědecká díla (jako např. francouzské vydání *Staroegyptského čarodějnictví* nebo dodnes nejobsáhlejší gramatika démotštiny – *Grammaire démotique*), tak také materiály z jeho rodinného archivu, např. suvenýry z turistických cest na Slovensko nebo na Balkán. Lexův podíl na založení egyptologického pracoviště připomínaly fotografie z cesty naší kulturní delegace do Egypta roku 1956 a také fotokopie dekretu o založení Československého egyptologického ústavu.⁴⁰ Vedle tohoto písemného materiálu se v expozici nacházely také fotografie dokumentující práce egyptologů i nálezy z výkopů egyptologických expedic v Nubii a na pohřebišti v Abúsíru.⁴¹

Následující egyptologická výstava, nesoucí název „V hrobce egyptské princezny“ (Strouhal et al. 1980), byla v Praze uspořádána na přelomu let 1980 a 1981 (obr. 3).⁴² Jejím posláním bylo prezentovat československé veřejnosti alespoň část z výzkumů prováděných ústavem po roce 1976 na nově získané koncesi v jižním Abúsíru. Zde se československému týmu podařilo během několika let odкрыt komplex hrobek, v nichž byli pohřbeni někteří členové rodiny faraona Džedkarea Isesiho a vysocí dvorští hodnostáři. Výstava před-

Obr. 4 Výstava „Umění starého Egypta“, Olomouc 1981 (foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

stavila především pohřební výbavu z hrobky jedné z královských dcer, princezny Chekeretnebtj.⁴³

Počátek 80. let byl také ve znamení velké výstavy s názvem „Umění starého Egypta“ (Strouhal 1980). Na podzim 1980 byla výstava připravena pro Galerii výtvarného umění v Chebu, roku 1981 ji měli možnost zhlédnout návštěvníci v Olomouci (obr. 4) a o rok později převzalo výstavu pražské NM – Náprstkovo muzeum. Nejednalo se tentokrát o výstavu, jež měla primárně mapovat československé výzkumy v Egyptě, ale šlo o pokus seznámit československou veřejnost s různorodostí a bohatostí egyptského umění ve sbírkách Čech a Moravy. Pro výstavu, jež byla nainstalována do větších tematických celků,⁴⁴ tak byly využity kromě pražských exponátů také předměty z muzeí v Olomouci⁴⁵ a Moravské Třebové nebo z Metternichovy sbírky ze zámku Kynžvart. Soubor předmětů prezentovaných na této výstavě měl být jakýmsi zárodkem pro vytvoření stálé expozice starého Egypta na území Československé republiky.

V předběžném programu výstav na léta 1981–1985 se počítalo ještě s výstavou, jež by mapovala výzkumy v hrobovém komplexu královny Chentkaus II. Výstava s názvem „Pyramida královny Chentkaus“ byla plánována na rok 1984.⁴⁶ K její realizaci ale bohužel nedošlo.⁴⁷ O důvodech, proč se výstava nakonec neuskutečnila, můžeme dnes jen spekulovat. Jedním z možných vysvětlení je to, že by se jednalo o třetí větší výstavu se staroegyptskou tematikou v krátké době, a proto dalo vedení NM – Náprstkova muzea při schvalování definitivního plánu výstav přednost jiným tématům.

Další z výstav se konala roku 1992. Připomínala – a do značné míry i poprvé představovala – život a dílo jednoho z nejuznávanějších egyptologů v dějinách oboru vůbec. Za názvem „Tvůrci hrobů egyptských králů“ (Bareš – Strouhal 1992) se skrývá poděkování J. Černému⁴⁸ za jeho činnost na poli egyptologie a zároveň odkaz na lokalitu, které věnoval podstatnou část svého vědeckého života. Jak už jsem uvedl,

J. Černý se jako spolupracovník Francouzského institutu orientální archeologie (dále jen IFAO) podílel v meziválečném období na výzkumech ve vesnici Dér el-Medína.⁴⁹

Na výstavě byly vedle osobnosti J. Černého prezentovány předměty, jež dostal Černý za svou činnost pro IFAO, a také mumie řemeslníka žijícího ve vesnici.⁵⁰ Expozici doplňovaly i fotografie z dalších muzeí, v jejichž sbírkách se nacházejí předměty z Dér el-Medíny.⁵¹ V následujících dvou letech měli možnost výstavu věnovanou odkazu J. Černého zhlédnout návštěvníci muzeí v Olomouci, Liberci a Brně. I tato výstava se setkala, alespoň v Praze, ale bezesporu i v dalších městech, s velkým ohlasem. Jako důkaz nám může posloužit jedna jediná věta ze Zprávy o plnění úkolů v NM – Náprstkově muzeu v roce 1992. U této výstavy je napsáno: „...po otevření výstavy se podstatně zvýšila návštěvnost muzea.“⁵²

Touto výstavou se také s NM – Náprstkovým muzeem rozloučil E. Strouhal, zakladatel Oddělení pravěku a starověku Předního východu a Afriky a autor nebo spoluautor většiny archeologických výstav s egyptskou tematikou na našem území po roce 1969, který byl jmenován přednostou Ústavu dějin lékařství 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, kde působil již od roku 1988 současně s činností v NM – Náprstkově muzeu.⁵³

Na jeho místo v muzeu usedla egyptoložka Sylva Pavlasová. Během jejího krátkého působení na půdě muzea se i jí podařilo připravit několik zajímavých výstav.

První z nich byla realizována v roce 1996, kdy byla v Písku a později ve Vodňanech k vidění výstava „Objevování starého Egypta“. Přibližovala život a osudy Jana Kminka-Szedla, prvního Čecha, který se ve druhé polovině 19. století po opuštění českých zemí věnoval egyptologii v Itálii.⁵⁴ O dva roky později byla v Trutnově otevřena výstava „Odkrývání minulosti – čeští egyptologové v Egyptě“.

Největší výstavou konce minulého století se stala bezesporu výstava s názvem „Země pyramid a faraonů“ (Pavlasová

1997), která se v Praze uskutečnila roku 1997. V NM – Náprstkově muzeu byly představeny „mistrovské“ památky z egyptologické sbírky zdejšího muzea. Výstava nabídla zájemcům o staroegyptskou kulturu to nejlepší, co se nacházelo v muzejních depozitářích. Nechyběly předměty související s posmrtným životem a náboženstvím, například rakve, sošky božstev či mumie zvířat, ale také předměty ilustrující všední život obyvatel nilského údolí, jako jsou zásobnice, ostraka nebo hrací kameny ke hře senet.⁵⁵ Jedna z částí byla věnována výlučně dějinám české egyptologie. Koncepte samotné výstavy mohla sloužit jako další z pokusů o vytvoření stálé expozice staroegyptské kultury v našich zemích. Výstava, na kterou jen v Praze zavítalo 30 tisíc návštěvníků,⁵⁶ se během následujících dvou let dostala také k zájemcům o egyptskou civilizaci ve Vyškově-Dědicích,⁵⁷ Liberci⁵⁸ a Olomouci.⁵⁹

Přelomový rok 2000 přinesl výstavu „Poklady z Egypta“ v koniřně Pražského hradu, jejímž organizátorem bylo pražské Uměleckoprůmyslové museum. Výstava představila české veřejnosti koptyjské textilie z českých sbírek. Vedle těchto jedinečných památek expozici doplňovala mumie ženy Hereret z Moravské Třebové, dědictví egyptské i antické kultury připomínaly také další archeologické nálezy, a to především z Itálie, Řecka nebo Sýrie (Bažantová 2000; Martínková 2000). Výstava dále přibližovala na základě replik také oděvy z doby faraonského Egypta. Není jisté bez zajímavosti, že tato výstava byla zaštitěna patronací UNESCO.

Následujícího roku 2001 se v Muzeu Kroměřížska v Kroměříži uskutečnila výstava s názvem „Egyptské umění v moravských sbírkách“, která připomenula některé předměty uložené v muzeích v Kroměříži, Moravské Třebové a Valašském Meziříčí.⁶⁰

O dva roky později se Slováckému muzeu v Uherském Hradišti podařilo připravit ojedinělou výstavu s názvem „Egypt za vlády faraonů“ (Onderka 2003). Poprvé totiž na jednom místě soustředila většinu mimopražských staroegyptských památek. Expozice byla rozdělena do dvou místností. V první, jež imitovala staroegyptskou hrobku, se nalézaly tři rakve s mumiemi a předměty vztahující se k posmrtnému životu. Ve druhé místnosti pak byly stručně nastiňeny starověké dějiny Egypta a Nubie, a to jak na základě textových panelů, tak i předmětů vztahujících se k určitým epochám staroegyptské kultury.

Roku 2004 byla v Praze otevřena zatím poslední velká archeologická výstava, mapující výzkumy na pohřebišti v Abúsíru. Expozice nesla název „Abúsír – tajemství pouště a pyramid“.⁶¹ Tentokrát ale nezůstalo pouze u předmětů z výzkumů našich expedic, ale podařilo se zajistit i exponáty z univerzitního muzea v Lipsku.⁶² Expozice nabízela pohled na výzkumy a výsledky práce německých a českých egyptologů v Abúsíru, a to v průběhu celého minulého století. Jednalo se o jakéhosi chronologického průvodce dějinami lokality, který končil představením nejnovějších výzkumů a nálezů.⁶³

O rok později se v červnu v rámci 2. pražské muzejní noci uskutečnila výstava „Cesta egyptskou hrobkou a podsvětím“ (obr. 1), která byla pro velký ohlas „prodloužena“⁶⁴ i přes letní měsíce. Expozice umístěná netradičně do sklepení domu U Halánků nabídla návštěvníkům pohled do egyptské hrobky a její pohřební výbavy.⁶⁵ Tato výstava proběhla již pod taktovkou současného kurátora egyptologické sbírky NM – Náprstkova muzea Pavla Onderky.

Na přelomu let 2005 a 2006 část egyptské sbírky NM – Náprstkova muzea zavítala poprvé na výstavu do zahraničního muzea. Místo původně plánovaného přesunu výstavy „Abúsír – tajemství pouště a pyramid“ se z prostorových důvodů vydala do Egyptologického muzea Univerzity v Lipsku menší výstava obsahující předměty z hrobky princezny Chekeretnebtet – „Chekeretnebtet – eine Prinzessin aus Abusir“.⁶⁶

V rámci 130. výročí narození zakladatele naší egyptologie F. Lexy proběhla v Praze v roce 2006 výstava připomínající jeho odkaz. Nesla název „František Lexa a Národní muzeum“.⁶⁷ Vedle předmětů z jeho egyptologické sbírky mohli návštěvníci spatřit také archivní materiály z Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR vztahující se k Lexovu životu, jako například jeho cestovní deník, který si vedl na své první cestě do Egypta na přelomu let 1930 a 1931. Autorkou výstavy byla tehdejší kurátorka egyptologické sbírky NM – Náprstkova muzea Lenka Suková.⁶⁸

Další archeologickou výstavou byla výstava „Nubie v dobách faraonů“ (Onderka 2006). Její historie se začala psát v NM – Náprstkově muzeu o 3. pražské muzejní noci roku 2006. Od té doby navštívila, v poněkud upravené podobě, některá menší muzea v České republice i na Slovensku.⁶⁹ Výstava za pomoci přibližně 40 předmětů a doprovodných textů představovala dějiny Nubie od jejich počátků až do období 4. století n. l.

Následujícím projektem, který proběhl na přelomu let 2007 a 2008 v Praze, byla výstava „Théby. Město bohů a faraonů“ (obr. 5). Pod tímto názvem se představila expozice, jež si kladla za cíl přiblížit návštěvníkům tuto mimořádně významnou oblast starého Egypta od konce pravěku až po dobu římské nadvlády nad Egyptem a také připomenout významný podíl J. Černého na výzkumech v této lokalitě. Autoři se toho snažili dosáhnout i vystavením předmětů, jež byly do Prahy zapůjčeny ze sbírek českých, slovenských, ale také některých německých muzeí.⁷⁰ V roce 2008 bylo možno výstavu zhlédnout ve Slovenském národním muzeu v Bratislavě. V roce 2009 její upravená verze zavítala do Finska u příležitosti 40. výročí Finské egyptologické společnosti.⁷¹

Na počátku roku 2008 byla díky dlouholeté úzké spolupráci mezi NM – Náprstkovým muzeem a Městským muzeem v Moravské Třebové otevřena v moravskotřebovském muzeu výstava představující osudy jednoho z vysokých egyptských hodnostářů Staré říše Venisancha. Výstava nesoucí název „V hrobce egyptského prince“ (Onderka – Maříková Vlčková 2008) přibližovala osudy a životní dráhu Venisancha. Výzkum Venisanchovy hrobky byl totiž předmětem diplomové práce autora výstavy, Pavla Onderky. Vedle fotodokumentace hrobky byly představeny předměty typické pro pohřební výbavu konce 6. dynastie, v které Venisanch žil.

Další dvě výstavy, které zmíním, souvisely s oslavami 50. výročí založení Českého egyptologického ústavu.⁷² První, nazvaná „Odkrývání starého Egypta“, proběhla v dubnu 2008 v Lichtenštejnském paláci na pražské Kampě. Výstava přiblížila osobnosti zakladatelů české egyptologie a bádání egyptologického ústavu začínající v Núbii⁷³ a končící posledními výzkumy v Západní poušti (Bareš et al. 2008).

Tato krátkodobá výstava⁷⁴ byla přesně v den 50. výročí založení Československého (dnes Českého) egyptologického ústavu 1. října 2008 následována další. Expozice v NM – Náprstkově muzeu s názvem „Objevování země na Nilu“

Obr. 5 Výstava „Théby. Město bohů a faraonů“, Praha 2007 (foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

(Onderka – Mynářová – Maříková Vlčková 2008) si kladla za cíl představit zájem o staroegyptskou kulturu v českých zemích přibližně od doby, kdy Jean François Champollion rozluštil tajemství hieroglyfů. Zájem o Egypt 19. století dokreslovaly předměty ze sbírky Josefa Ferdinanda Habsburského, které následně doplňovaly artefakty připomínající práce českých egyptologů. Byly představeny životní osudy F. Lexy, J. Černého, Z. Žáby a práce egyptologického týmu na březích Nilu v Núbii i na pohřebišti v Abúsíru.

V říjnu 2008 byla v brněnské galerii Titanic Hall zahájena výstava seznamující českou veřejnost s jednou z ikon starověkého Egypta. Pod názvem „Tutanchamon – Jeho hrob a poklady“ (Weiss 2008) se představila expozice přibližující za pomoci kopií kompletní výbavu nalezenou v Tutanchamonově hrobce v Údolí králů. Tento původně švýcarský projekt se posléze roku 2009 přestěhoval do Mnichova.

Prozatím poslední výstavou, která se uskutečnila na jaře 2010 v Severočeském muzeu v Liberci, byla expozice s názvem „Královny na Nilu“. Jejím posláním bylo přiblížit postavení královen ve staroegyptské společnosti. Hlavními aktérkami byly Kleopatra VII. a především královna Amanišacheto. První zmíněná je jakýmsi symbolem královen starověkého Egypta, podněcujícím zájem egyptologů, ale i umělců již celá staletí. Královna Amanišacheto je pak spojena s vědeckou činností expedice v lokalitě Wad ben Naga, na níž se mimo jiné nachází její královský palác.⁷⁵ Výstava také představila první průběžné výsledky probíhajícího CT výzkumu staroegyptských mumií v českých sbírkách.⁷⁶

Prezentace výzkumů českých egyptologů na půdě Egyptské arabské republiky

Na závěr připomenou výstavy, jež se uskutečnily v Egyptě a přibližovaly nálezy z českých vykopávek, umístěných dnes v egyptských muzeích.⁷⁷

Roku 1985 byly předměty z českých výkopů v Egyptě vystaveny přímo na výstavní půdě Egyptského muzea v Káhiře. Konala se zde výstava „Czechoslovak Institute of Egypto-

logy, 1959–1984“. Shrnula výsledky práce egyptologického ústavu v prvních 25 letech jeho existence (Czechoslovak Institute of Egyptology 1985).

Přelom let 1994 a 1995 byl ve znamení mezinárodní výstavy „Europe and Egypt – Cooperation in Archaeology“ (Europe and Egypt 1994) konané také v Egyptském muzeu v Káhiře. Česká republika měla v muzeu svou vlastní vitrínu, v níž byly instalovány celkem čtyři exponáty z hrobky vezíra Ptahšepse a z pyramidového komplexu faraona Raneferefa (Vachala 1995).

Roku 2000 byla realizována další výstava, na níž se v Egyptském muzeu v Káhiře česká egyptologie představila. Předměty z našich výzkumů se staly součástí výstavy „The Egyptian Museum at the Millenium“ uskutečněné v rámci 8. mezinárodního kongresu egyptologů (Sheikholeslami 2000).

O tři roky později, na podzim roku 2003, byla při příležitosti státní návštěvy tehdejšího premiéra České republiky Vladimíra Špidly v Egyptě zahájena výstava „Memories of 4500 Years Ago“. Přibližovala práci českých egyptologů v jižním Abúsíru v letech 1991–2003. Vedle vystavených exponátů, mezi něž patřila například soška písaře jménem Nefer nebo reliéfní blok s vázanými sochami hodnostáře jménem Meriherišef, byl poprvé představen také satelitní snímek pyramidových polí. Nejnovější nálezy dokumentovaly fotografie pořízené Kamilem Voděrou (Vlčková 2003).

Od roku 2007 je možno v Muzeu Núbie v egyptském Asuánu zhlédnout výstavu „Saving the Monuments of Nubia. The Czech Participation in the International Campaign to Save the Monuments of Nubia“ (obr. 6).⁷⁸ Jak je již ze samotného názvu patrné, vrací se svým obsahem do 60. let minulého století k československému podílu na mezinárodní záchranné akci, jejímž cílem bylo zmapovat a někdy i přestěhovat památky starověké Núbie předtím, než je navždy pohltily vody Násirova jezera.⁷⁹

Poslední z výstav, kterou zároveň na jaře roku 2008 vyvrcholily v Egyptě oslavy založení Českého egyptologického ústavu, se konala na půdě Egyptského muzea v Káhiře. Nesla

Obr. 6 Výstava „Saving the Monuments of Nubia“
(foto M. Frouz)

název „Discovering Ancient Egypt: Fifty Years of the Egyptian-Czech Collaboration in Archaeology“ (Benešová – Verner 2008) a přibližovala nejvýznamnější exponáty nalezené českými egyptology při jejich práci na koncesi v Abúsiru. O prestižním postavení české egyptologie vypovídaly nejen vystavené exponáty, ale také fakt, že výstavu zahajoval prezident České republiky Václav Klaus.

Předcházející řádky mapovaly šest desetiletí archeologických výstav s tematikou starého Egypta, na nichž se podíleli čeští egyptologové. Tyto výstavy je možné považovat i za průvodce dějinami české egyptologie, neboť mnohé z nich představovaly nejnovější nálezy egyptologického týmu jak v Egyptě, tak starověké Núbii,⁸⁰ nebo také životní osudy jejich čelných představitelů.⁸¹ Vedle toho, že plnily nezastupitelnou funkci popularizační, přinesly často i první dílčí výsledky pro odbornou veřejnost. Mnohé z vystavených předmětů totiž kromě základních informací zprostředkovaných právě na výstavách dodnes čekají na své odborné zpracování.⁸² Tento dluh se daří částečně splácet až při pořádání posledních výstav, jejichž katalogy již obsahují poměrně obsáhlé informace k vystavovaným exponátům.⁸³ Posun je spojen především s rozvojem české egyptologie v posledních letech, kdy se podařilo výrazně rozšířit řady vědeckých pracovníků, kteří se v rámci svých specializací věnují studiu českých egyptiák. Nezanedbatelná je v poslední době i spolupráce se zahraničními badateli, kteří studují předměty z českých egyptologických sbírek.⁸⁴ Můžeme tedy doufat, že v dohledné době dojde k výraznému pokročení ve vědeckém zpracování egyptologických předmětů uložených v českých sbírkách. Je to jistě i nezbytný předpoklad pro zkvalitňování a případné další úpravy nové stálé expozice.

Vybudování stálé expozice s sebou nese i jeden problém. Egyptologické kolekce v České republice nepatří k nejbohatším, což je dáno mimo jiné i tím, že země Koruny české za sebou nemají „koloniální minulost“ a postavení světové mocnosti na politické a diplomatické mapě světa. Musíme si proto vystačit s poměrně malým okruhem předmětů, vhod-

ných pro muzejní prezentaci, které tvoří základ expozice. Pro případné další výstavy bude pravděpodobně zapotřebí spolupráce s pracovišti v dalších zemích, především střední Evropy, které by byly ochotny zapůjčovat exponáty pro tematicky laděné, krátkodobé putovní výstavy. Tyto další cesty českých výstav a stálé staroegyptské expozice však ukáže až čas.

Závěrem nezbyvá než konstatovat, že stálou expozicí staroegyptské kultury je splacen dluh, který měla česká egyptologie sama k sobě a také k mnoha zájemcům o staroegyptskou kulturu z řad široké veřejnosti, která činnost českých egyptologů v Egyptě⁸⁵ a dnes i Súdánu⁸⁶ dlouhodobě sleduje, a tím také nepřímo podporuje.

Poznámky:

* Tuto studii věnuji k životnímu jubileu prof. MUDr. et. PhDr. Eugenu Strouhalovi, DrSc, zakladateli a dlouholetému vedoucímu Oddělení pravěku a starověku Předního východu a Afriky Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur (dále jen NM – Náprstkovo muzeum).

¹ Vedle Egypta a Nubie expozice přibližuje starověké kultury Předního východu, antické Řecko a Řím a civilizace Dálného východu.

² Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzeum – Náprstkovo muzeum (dále Archiv NM, RNM – NpM), karton 4, 1949. Dopis ze dne 7. listopadu 1949.

³ Archiv NM, RNM – NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 7. listopadu 1949.

⁴ „...zařadit do plánu práce katalogisování všech čs. sběrů staroegyptských památek, vydání těchto katalogů a publikování významných památek z těchto sběrů rovněž vědeckým zpracováním v podrobných a dokonalých vydáních. K tomu, aby tento plán mohl být co nejlépe splněn, by bylo třeba shromáždit čs. sběry staroegyptských památek v Praze, nejlépe v budoucím Muzeu východních kultur.“ Archiv NM, RNM – NpM, karton 50, 1969–1978. Nedatovaný dopis Zbyňka Žáby ve věci soustředění československých sběrů staroegyptských památek v Muzeu východních kultur prostřednictvím dosavadního Náprstkova muzea.

⁵ Za tyto informace děkuji E. Strouhalovi. Osobní korespondence z let 2006–2008.

- ⁶ Viz pasáž o výstavě v další části této studie.
- ⁷ Viz pasáž o výstavě „Země pyramid a faraonů“.
- ⁸ Archeologickou výstavou myslím takovou, která využívá předmětů získaných při archeologickém výzkumu, popř. dary a nákupy především v 19. a na počátku 20. století. Rozhodl jsem se vynechat výstavy fotografické, haptické, krátkodobé „výstavy měsíce“ v NM – Náprstkovo muzeu a výstavy, které představují Egypt očima výtvarných umělců. I tyto výstavy mají nezastupitelné místo při popularizaci dějin Egypta, ale rozsah této studie by se stal skoro neúnosný.
- ⁹ K týmu českých egyptologů neodmyslitelně patří i odborníci dalších profesí: archeologové, antropologové, geofyzici, fotografové, paleobotanici a mnozí další, kteří se již více než půlstoletí podílejí na českých vykopávkách v Egyptě a v poslední době i v Súdánu.
- ¹⁰ Lexovým kolegou z vysokoškolských studií byl např. ministr školství, věd a umění Zdeněk Nejedlý a jedním z jeho žáků na pražském malostranském gymnáziu i ministr informací a osvěty Václav Kopecký. Více k životu F. Lexy Verner et al. (1989: 21–39).
- ¹¹ Kongres se konal na přelomu června a července za účasti orientalistů z Rakouska, Francie, Velké Británie, Norska a dalších zemí. Archiv NM, RNM – NpM, karton 4, 1949. Dopis určený Vyslanectví Království egyptského ze dne 1. července 1949.
- ¹² Ministrem toho prvního byl Z. Nejedlý. V čele druhého stál V. Kopecký. Pod dohled těchto ministerstev spadala po roce 1948 československá kultura.
- ¹³ Výstava byla zahájena dne 17. června 1949 a naposledy byla otevřena 2. října téhož roku. Archiv NM, RNM – NpM, karton 4, 1949. Z dopisu na Orientální ústav ze dne 13. června 1949.
- ¹⁴ Respektive její největší část uložená v letech 1937–1968 v Prehistorickém oddělení Národního muzea. K historii předmětů spojených s činností Jaroslava Černého např. Onderka (2008: 283–297).
- ¹⁵ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky (dále MÚ a AAV ČR), fond František Lexa, karton 21, inv. č. 516, sign. III B. Koncept nedatovaného dopisu.
- ¹⁶ Jedná se velmi pravděpodobně o Václava Vaněčka, který přednášel dějiny státu a práva na Právnické fakultě UK a od roku 1948 byl pracovníkem Ministerstva školství, věd a umění a členem Lektorské rady Ústředního výboru Komunistické strany Československa.
- ¹⁷ MÚ a AAV ČR, fond František Lexa, karton 21, inv. č. 516, sign. III. B. Koncept nedatovaného dopisu.
- ¹⁸ MÚ a AAV ČR, fond František Lexa, karton 21, inv. č. 516, sign. III. B. Koncept nedatovaného dopisu.
- ¹⁹ (Neustupný – Žába 1950). Jiří Neustupný psal jako vedoucí Prehistorického oddělení Národního muzea pouze předmluvu.
- ²⁰ Zásah je patrný alespoň na titulní straně průvodce výstavou, kde se objevují jak královští dělníci, tak otrokářský řád, jak to požadoval V. Vaněček.
- ²¹ Potvrzuje to Lexovou rukou dopsaná datace na proslovu k zahájení výstavy.
- ²² Výstava „Starý a nový Egypt“ byla zahájena v červnu 1949.
- ²³ MÚ a AAV ČR, fond František Lexa, karton 21, inv. č. 516, sign. III. B. Zahajovací proslov k výstavě.
- ²⁴ MÚ a AAV ČR, fond František Lexa, karton 21, inv. č. 516, sign. III. B. Koncept nedatovaného dopisu.
- ²⁵ Nové informace k výstavě a k zasahování do textů a materiálů k ní by mohl přinést výzkum archiválií Prehistorického oddělení Národního muzea, archiválií Ministerstva školství, věd a umění, ÚV KSČ a studium pozůstalosti J. Neustupného v Archivu NM a V. Vaněčka v MÚ a AAV ČR.
- ²⁶ Za potvrzení rukopisu Z. Žáby na překladech děkuji Ladislavu Barešovi, řediteli Českého egyptologického ústavu FF UK. Osobní korespondence ze dne 27. července 2007.
- ²⁷ Materiály ze složky k výstavě obsahují seznam vystavených předmětů, překlady Z. Žáby týkající se např. části rakví, sošek Ptah-Sokar-Usirů nebo skaraba se jmény Amenhotepa III. a Teje.
- ²⁸ Ohledně data konání výstavy srov. Burian (1963: 88); Burian – Písková – Strouhal (1972: 1) a Dohnal (1982: 28).
- ²⁹ Více v libretu k výstavě uloženém v Archeologickém oddělení Vlastivědného muzea v Olomouci (Trňáčkova 1961).
- ³⁰ Výstava byla zahájena 5. března 1964 a trvala po prodloužení pro velký zájem až do 30. srpna téhož roku. Z pojistné smlouvy na exponáty vyplývá, že výstava měla končit v květnu, jelikož předměty byly pojištěny do 31. května 1964. Celková pojistná částka na 187 berlínských předmětů činila 2 310 826 Kčs, což bylo 713 350 východních marek. Archiv NM, RNM – NpM, karton 32, 1964. Pojistná smlouva Státní pojišťovny ze dne 2. prosince 1963.
- ³¹ Archiv NM, RNM – NpM, karton 32, 1964. Dopis ze dne 4. února 1964. Josef Šubrt žádá plakátovací podnik v Praze o vylepení plakátů a instalaci transparentů.
- ³² Archiv NM, RNM – NpM, karton 39, 1966–1972 a 1976–1979. Dopis ze dne 23. listopadu 1967 adresovaný do Náprstkova muzea a udávající datum vernisáže. Za potvrzení toho, že výstava v Olomouci opravdu proběhla, děkuji E. Strouhalovi. Osobní korespondence ze dne 10. prosince 2007.
- ³³ Výstavu do studie uvádím i přesto, že materiál na ní vystavený nepokrývá období starověku, ale jde o předměty etnografické, získané od žijících obyvatel Nubie. Vycházím z toho, že předměty byly získány na expedicích do Nubie v rámci akce UNESCO vyhlášené roku 1960, které jsou dnes všeobecně považovány za expedice zachraňující staroegyptské památky.
- ³⁴ Za tuto informaci děkuji E. Strouhalovi. Osobní korespondence ze dne 10. prosince 2007.
- ³⁵ Archiv NM, RNM – NpM, karton 50, 1969–1978. Pamětní knihy k výstavě „Staroegyptské mumie“.
- ³⁶ Výstava „Staroegyptské památky“ představovala většinu staroegyptských předmětů uložených na území dnešní Slovenské republiky. Více Benža (1972).
- ³⁷ Za tuto informaci děkuji E. Strouhalovi. Osobní korespondence ze dne 25. března 2008.
- ³⁸ Nese jméno tehdejšího prezidenta Egyptské arabské republiky Gamála Násira.
- ³⁹ Nubie se nachází přibližně na území dnešního jižního Egypta a severního Súdánu.
- ⁴⁰ Více k celé výstavě ve scénáři Miroslava Vernera, jenž se zachoval v Archivu Národního muzea. Archiv NM, RNM – NpM, karton 50, 1969–1978.
- ⁴¹ Archiv NM, RNM – NpM, karton 50, 1969–1978. Seznam předmětů zapůjčených Čs. egyptologickému ústavu KU na výstavu „Akademik Lexa“.
- ⁴² Původně se výstava měla konat o dva roky dříve. Její zahájení bylo ale několikrát pro krácení financí odloženo. Sešlo nakonec i z plánovaného přenesení výstavy do muzea v Olomouci, o kterém se uvažovalo. Archiv NM, RNM – NpM, karton 50, 1969–1978. Korespondence mezi E. Strouhalem a Vitem Dohnalem o chystané výstavě „V hrobce egyptské princezny“.
- ⁴³ Kromě předmětů z hrobky princezny Chekeretnebet měl expozici doplňovat model její hrobky, fotografie z výzkumu a několik dalších atraktivních předmětů ze sbírky Oddělení pravěku a starověku Předního východu a Afriky. Archiv NM, RNM – NpM, karton 50, 1969–1978. Dopis ze dne 23. března 1978.
- ⁴⁴ Např. rakve a jejich části, dřevěné plastiky, kamenné plastiky, keramika, ostraka atd.
- ⁴⁵ Po ukončení výstavy byly předměty deponované doposud v Olomouci převedeny do NM – Náprstkova muzea v Praze.
- ⁴⁶ Archiv NM, RNM – NpM, karton 39, 1966–1972 a 1976–1979. Plán výstav na léta 1981–1985 ze dne 5. října 1979.
- ⁴⁷ Osobní korespondence s E. Strouhalem ze dne 10. prosince 2007.

- ⁴⁸ J. Černý se narodil roku 1898 v Plzni a od 20. let 20. století se postupně vypracoval na mezinárodně uznávanou autoritu především v oblasti dějin a jazyka Egypta Nové říše. Po válce využil nabídky přednášet v Londýně a následně v Oxfordu. I přesto, že byl zbaven československého občanství, nezapomněl na své kořeny a celou svou vědeckou knihovnu věnoval Československému egyptologickému ústavu v Praze. Více k životu a dílu J. Černého např. Bareš – Strouhal (1992); Onderka (2007) a Růžová (2010).
- ⁴⁹ V MÚ a AAV ČR se dodnes nacházejí dopisy Jaroslava Černého adresované jeho učiteli Františku Lexovi, ve kterých ho informuje o svých pobytech v Dér el-Medíně. MÚ a AAV ČR, fond František Lexa, karton 2, inv. č. 69. Nejnověji pak tuto činnost přibližuje nedávno nalezená a posmrtně publikovaná přednáška J. Černého (2007: 20–35).
- ⁵⁰ Zapůjčovatelem bylo Hrdličkovo muzeum člověka.
- ⁵¹ Archiv České tiskové kanceláře, Výstava dokladů staroegyptské civilizace v Náprstkovo muzeu. 8. října 1992.
- ⁵² Archiv NM, RNM – NpM, karton 54, 1991(1995, sign. D. Zpráva o plnění hlavních úkolů NpM v r. 1992.
- ⁵³ Za tuto informaci děkuji E. Strouhalovi. Osobní korespondence ze dne 15. září 2010. E. Strouhal působí v ústavu dodnes v pozici emeritního profesora.
- ⁵⁴ Osobní korespondence s pracovníky muzea v Písku a galerie ve Vodňanech ze 14. a 15. května 2007 a 7. ledna a 17. ledna 2008.
- ⁵⁵ Dohromady bylo ve čtyřech sálech představeno a vystaveno bezmála 600 exponátů. Viz soupis všech vystavených exponátů ve scénáři k výstavě z pera Sylvy Pavlasové. Scénář je dnes uložen v Archivu Oddělení starověkého Předního východu a Afriky NM – Náprstkova muzea.
- ⁵⁶ Z materiálů o výstavě dnes uložených v Archivu Oddělení pravěku a starověku Předního východu a Afriky NM – Náprstkova muzea.
- ⁵⁷ Výstava byla v Muzeu Vyškovska realizována roku 1998.
- ⁵⁸ V Severočeském muzeu v Liberci pak na přelomu let 1998 a 1999.
- ⁵⁹ Ve Vlastivědném muzeu v Olomouci byla instalována roku 1999.
- ⁶⁰ K vidění byly části kartonáží z muzea v Kroměříži, vešebty, skaraby a keramika z Moravské Třebové nebo mumie zvířat z Valašského Meziříčí.
- ⁶¹ Výstava byla jedním z plánovaných výstupů grantového projektu *České národní egyptologické centrum* z let 2000–2004. Do tohoto projektu bylo vedle Českého egyptologického ústavu zapojeno také NM – Náprstkovo muzeum a Stavební fakulta Českého vysokého učení technického. Více k projektu např. <http://pes.ff.cuni.cz/pdf/PES1-CNEC.pdf>.
- ⁶² Z důvodů organizačních problémů nebyly do Prahy zapůjčeny předměty z egyptologické sbírky Státních muzeí v Berlíně. Mezi ně měl patřit např. svitek z Neferirkareova papyrového archivu nebo reliéf zobrazující přírodu ze slunečního chrámu panovníka Niusereaa v Abú Ghurábu. Berlínské předměty byly nakonec nahrazeny předměty ze sbírky NM – Náprstkova muzea.
- ⁶³ Poprvé bylo české veřejnosti představeno např. satelitní snímkování pyramidových polí. U příležitosti otevření výstavy vyšla drobná publikace obsahující základní informace k dějinám českých výzkumů v Abúsíru. (2004). Obsáhlý katalog výstavy vyšel v roce 2006 (Benešová – Vlčeková 2006).
- ⁶⁴ Výstava byla pro velký ohlas znovu otevřena 18. července 2005 za účasti egyptského velvyslance v České republice a trvala do 18. září.
- ⁶⁵ Mezi exponáty se nacházely např. rakev, vešebty nebo část kartonáže.
- ⁶⁶ http://www.nm.cz/download/Annual05_www.pdf.
- ⁶⁷ Výstava byla jedním z výstupů projektu *Osobnosti české vědy a kultury*, jehož řešitelem je Národní muzeum. V rámci tohoto projektu by měla být zmapována spolupráce některých našich osobností s Národním muzeem. V Oddělení starověkého Předního východu a Afriky NM – Náprstkova muzea se jedná vedle F. Lexy také o J. Černého a Z. Žábu. (Suková 2006: 1–13).
- ⁶⁸ Dnes pracovnice Českého egyptologického ústavu FF UK, která se podílí především na výzkumech v Súdánu. Viz <http://egyptologie.ff.cuni.cz/?req=doc:sukova>.
- ⁶⁹ Kroměříž, Mikulov, Havlíčkův Brod a na Slovensku např. Nové Zámky nebo Komárno.
- ⁷⁰ K výstavě byl vydán obsáhlý reprezentativní katalog, na jehož přípravě se podílel tým nejen českých, ale i zahraničních odborníků. Vedle představení jednotlivých předmětů, jež byly k vidění na výstavě, obsahuje také studie popisující vývoj Théb od konce pravěku až po Římskou dobu (Mynářová – Onderka 2007).
- ⁷¹ Výstava se uskutečnila v muzeu v Loviise ve dnech 15. května – 13. září 2009. Její jádro tvořily předměty ze sbírek NM – Náprstkova muzea, které byly doplněny o exponáty z finských muzeí. Srovnej katalogy k výstavě (Mynářová – Onderka 2007; Toivari-Viitala 2009).
- ⁷² Dvě výstavy připomínající toto výročí proběhly také v Egyptě. Více v části studie věnující se českých výstavám v Egyptě.
- ⁷³ V letech 1961–1965 se nově vzniklý egyptologický ústav výrazně zapojil do záchraně kulturního dědictví starého Egypta, které bylo později zaplaveno vodami Násirova jezera, vzniklého postavením Vysoké přehrady u Asuánu.
- ⁷⁴ Pro veřejnost byla otevřena od 18. do 28. dubna 2008. Původně měla končit 27. dubna, ale pro velký zájem se jí rozhodl tehdejší premiér Mirek Topolánek o den prodloužit.
- ⁷⁵ Projekt expedice do Wad ben Naga (Republika Súdán) započal na podzim roku 2009, kdy byla zahájena první expedice, vedená egyptologem P. Onderkou. Vedle pracovníků NM – Náprstkova muzea se na expedici podílejí odborníci z dalších institucí jak v České republice, tak na Slovensku i v Německu (Onderka 2010).
- ⁷⁶ Tento projekt navazuje na první multidisciplinární výzkum mumii z počátku 70. let 20. století, který vedl E. Strouhal. Viz výstava „Staroegyptské mumie“ v tomto příspěvku. V první fázi výzkumu bylo zdokumentováno 9 mumii ze sbírek NM – Náprstkova muzea a jedna ze sbírek Městského muzea v Moravské Třebové. Výzkum pokračuje do dnešních dnů a je podstatně rozšířen o další lidské i zvířecí pozůstatky obyvatel nilského údolí.
- ⁷⁷ Český egyptologický ústav má již od roku 1959 své pracoviště i v Káhiře. Nejzávažnější předměty z vykopávek si nechává egyptská strana.
- ⁷⁸ Výstava byla zahájena 27. listopadu 2007 a o dva dny dříve jí předcházela přednáška pronesená Miroslavem Vernerem na české ambasádě v Káhiře. Za informaci děkuji Ladislavu Barešovi (osobní korespondence ze dne 4. listopadu 2007). Tato dlouhodobá výstava byla prvním z projektů, který v Egyptě připomínal oslavy 50. výročí založení Českého egyptologického ústavu.
- ⁷⁹ Na výstavě jsou instalovány předměty, které si ponechala po ukončení prací v Núbii egyptská strana.
- ⁸⁰ Do konce 80. let 20. století bylo možno nálezy dělit mezi egyptskou a českou (tehdy československou) stranu. Z těchto nálezů vznikly mnohé tematické výstavy např. „V hrobce egyptské princezny“ nebo „Núbie v dobách faraonů“.
- ⁸¹ Zde mám na mysli především výstavy vztahující se k odkazu F. Lexy a J. Černého, při nichž bylo využito egyptologických předmětů z odkazu obou egyptologů.
- ⁸² Vědeckého zpracování se prozatím dostalo jen staroegyptským rakvím, kterými se zabývá publikace M. Verner v prestižní řadě *Corpus Antiquitatum Aegyptiacarum* (Verner 1982). Staroegyptské mumie z československých sbírek publikovali po podrobném výzkumu v 70. letech 20. století E. Strouhal a Luboš Vyhnaněk (1980). Archeologické nálezy z Wádí Kitny a Kalábši zpřístupnil E. Strouhal v 80. letech 20. století v další své obsáhlé monografii (Strouhal 1984). Některé významné exponáty českých sbírek se dočkaly publikace v menších studiích. Např. předměty z núbijské lokality Naga el-Farig zpracovali ve studiích Břetislav Vachala (1987) a E. Strouhal (1990).
- ⁸³ Především katalogy k výstavám „Abúsír – Tajemství pouště a pyramid“ a „Théby. Město bohů a faraonů“, viz výše v této studii.

- ⁸⁴ Např. polský egyptolog Alexander Niwinski studoval rakev pro tzv. Anchefenchonsua, která byla vystavena na výstavě „Théby. Město bohů a faraonů“ (Mynářová – Onderka 2007: 293–296). Finská egyptoložka Jaana Toivariová-Viitalaová studovala v Praze předměty spojené s prací českého egyptologa J. Černého (Toivari-Vitaala 2010: 20–22).
- ⁸⁵ Kromě Abúsíru probíhal několik let i výzkum lokality El-Héz v egyptské Západní poušti, která se nachází nedaleko oázy Bahrija. Byla také uskutečněna první česká expedice do oblasti Velkého písečného moře, mimo jiné i do slavné Jeskyně plavců známé z filmu *Anglický pacient*.
- ⁸⁶ V Súdánu (v místech, kde se rozkládala starověká Núbie) pracuje vedle expedice Národního muzea (lokality Wad ben Naga) také tým Českého egyptologického ústavu pod vedením Miroslava Bárty, který se věnuje výzkumu především na lokalitách Sabaloka a Usli. Oba tyto projekty jsou teprve ve svých počátcích a o jejich budoucnosti rozhodnou jak dosažené vědecké výsledky, tak především jejich finanční zajištění.

Prameny:

- Archiv Archeologického oddělení Vlastivědného muzea v Olomouci.
 Archiv Oddělení pravěku a starověku Předního východu a Afriky NM – Náprstkova muzea.
 Archiv České tiskové kanceláře, tiskové zprávy o egyptologických výstavách 1990–2004.
 Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea (Náprstkovo muzeum, karton 4/1949, 32/1964, 39/1966–72 a 1967–69, 50/1969–78, 54/1991–1995.
 Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond František Lexa, karton 2 a 21.

Literatura:

- Burian, Václav: 1963 „Výstava ‚Starověký Egypt ve sbírkách Vlastivědného ústavu v Olomouci‘“, *Archeologické rozhledy* 15, s. 87–88.
 Burian, Václav – Písková, Milada – Strouhal, Evžen: 1972 „Úvodem k výstavě staroegyptské mumie v Olomouci“, *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 156, s. 1–5.
 Černý †, Jaroslav: 2007 „Deset měsíců u výkopů v Egyptě“, in: Mynářová, Jana – Onderka, Pavel (eds.). *Théby. Město bohů a faraonů / Thebes. City of Gods and Pharaohs*, Praha: Národní muzeum, s. 20–35.
 Dohnal, Vít: 1982 „Olomoucká egyptologická sbírka“, *Zprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci* 220, s. 27–29.
 Dufková, Marie – Součková Jana: 2006 *Světové kultury ve sbírkách Národního muzea*, Praha: Národní muzeum.
 Lexa, František: 1950 *Život dělnictva ve starověkém Egyptě*. Praha: Národní muzeum.
 Martínková, Jana: 2000 „Moravskotřebovské muzejní sbírky na cestách“, *Moravskotřebovské vlastivědné listy* 11, s. 39.
 2008 „L. V. Holzmaister und das Museum in Moravská Třebová“, in: Holoubek, Johanna – Navrátilová, Hana – Oerter, Wolf. B. (eds.). *Egypt and Austria IV*, Praha: Set Out, s. 75–83.
 Onderka, Pavel: 2007 „Československý egyptolog Jaroslav Černý“, in: Mynářová, Jana – Onderka, Pavel (eds.). *Théby. Město bohů a faraonů / Thebes. City of Gods and Pharaohs*. Praha: Národní muzeum, s. 14–19.
 2008 „Jaroslav Černý and the National Museum: A Preliminary report“, Holoubek, Johanna – Navrátilová, Hana – Oerter, Wolf. B. (eds.). *Egypt and Austria IV*, Praha: Set Out, s. 283–297.
 Onderka, Pavel (ed.): 2010 *Sudan and the National Museum of the Czech Republic*, Praha: Národní muzeum.
 Podhorný, Radek: 2007 „Holzmaisterova egyptská sbírka na cestách po českých egyptologických výstavách posledních desetiletí“, *Moravskotřebovské vlastivědné listy* 17, s. 14–18.

- 2009 „Olomoucké egyptologické sbírky v kontextu českého výstavnictví o starém Egyptě“, in: Koucká, Ivana (ed.). *Historica Olomucensia* 35, Olomouc: Univerzita Palackého, s. 55–72.
 2010 „Starý a nový Egypt aneb Příběh téměř zapomenuté výstavy“, in: Dulíková, Veronika – Jirásková, Lucie – Mynářová, Jana (eds.). *Pražské egyptologické studie* 7, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Český egyptologický ústav, s. 77–82.
 Růžová, Jiřina: 2010 *Pisár Místa pravdy. Život egyptologa Jaroslava Černého*. Praha: Libri.
 Strouhal, Eugen: 1990 „Rock Tombs at Naga el-Fariq (Egyptian Nubia)“, *Archeologie du Nil Moyen* 4, s. 107–149.
 1984 *Wadi Qitna and Kalabsha South. Volume I. Archaeology*, Praha: Univerzita Karlova.
 Strouhal, Eugen – Vyhnánek, Luboš: 1980 *Egyptian Mummies in Czechoslovak Collections*, Praha: Národní muzeum.
 Suková, Lenka: 2006 „František Lexa and the National Museum in Prague“, *Annals of the Naprstek Museum* 27, s. 1–13.
 Vachala, Břetislav: 1995 „Evropa a Egypt – spolupráce v archeologii“, *Nový Orient* 50, č. 3, s. 119–120.
 1987 „Sarcophagi from Rock Tombs at Naga el-Fariq (Egyptian Nubia)“, *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde* 114, s. 166–179.
 Verner, Miroslav: 1982 *Corpus Antiquitatum Aegyptiacarum – Altägyptische Särge in den Museen und Sammlungen der Thechoslowakei*, Praha: Univerzita Karlova.
 Verner, Miroslav et al.: 1989 *František Lexa – zakladatel české egyptologie*, Praha: Univerzita Karlova [Acta Universitatis Carolinae Philosophica et Historica 4].
 Toivari-Viitala, Jaana: 2010 „Suomalaisia egyptologeja mukana Prahan Jaroslav Černý – kokoelman julkaisuprojektissa“, *Kirjuri* 2, s. 20–22.
 Vlčková, Petra: 2003 „Výstava Osudy staré 4500 let v Egyptském muzeu v Káhiře“, in: Mynářová, Jana (ed.). *Pražské egyptologické studie* 2, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Český egyptologický ústav, s. 237.

Internetové zdroje:

- <http://pes.ff.cuni.cz/pdf/PES1-CNEC.pdf> (20. 5. 2011)
http://www.nm.cz/download/Annual05_www.pdf (20. 5. 2011)
<http://egyptologie.ff.cuni.cz/?req=doc:sukova> (20. 5. 2011)

Katalogy výstav:

- 1964 *Egypt*, Praha: Národní muzeum.
 1985 *Czechoslovak Institute of Egyptology, Prague–Cairo 1959–1984*, Cairo: Egyptian Antiquities Organization Press.
 1994 *Europe and Egypt – Cooperation in Archaeology*, Cairo.
 2004 *Abúsír – Tajemství pouště a pyramid / Abusir – Secrets of the Desert and the Pyramids*, Praha: Národní muzeum.
 Bareš, Ladislav – Strouhal, Evžen: 1992 *Tvůrci hrobů egyptských králů*, Praha: Národní muzeum.
 Bareš, Ladislav et al.: 2008 *Odkrývání starého Egypta / Unearthing Ancient Egypt*, Praha: Úřad vlády České republiky.
 Bažantová, Nina: 2000 *Poklady z Egypta*, Praha: Uměleckoprůmyslové museum.
 Benešová, Hana – Verner, Miroslav: 2008 *Unearthing Ancient Egypt*, Praha: Togga.
 Benešová, Hana – Vlčková, Petra (eds.): 2006 *Abúsír – Tajemství pouště a pyramid / Abusir – Secrets of the Desert and the Pyramids*. Praha: Národní muzeum.
 Benža, Mojmir: 1972 *Staroegyptské památky*, Martin: Slovenské národné múzeum.
 Lexa, František – Žába, Zbyněk: 1949 *Starý a nový Egypt*, Praha: Národní muzeum.

- Mynářová, Jana – Onderka, Pavel (eds.): 2007 *Théby. Město bohů a faraonů / Thebes. City of Gods and Pharaohs*, Praha: Národní muzeum.
- Neustupný, Jiří – Žába, Zbyněk: 1950 *Deir el-Medína. Sídliště královských dělníků z období otrokářského řádu v Egyptě*, Praha: Národní muzeum.
- Onderka, Pavel: 2006 *Núbie v dobách faraonů*, Praha: Národní muzeum.
- Onderka, Pavel (ed.): 2003 *Egypt za vlády faraonů*, Praha: České národní egyptologické centrum.
- Onderka, Pavel – Maříková Vlčková, Petra: 2008 *V hrobce egyptského prince*, Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Český egyptologický ústav.
- Onderka, Pavel – Mynářová, Jana – Maříková Vlčková, Petra (eds.): 2008 *Objevování země na Nilu / Discovering the Land on the Nile*, Praha: Národní muzeum.
- Pavlasová, Sylva (ed.): 1997 *Země pyramid a faraonů / The Land of Pyramids and Pharaohs*, Praha: Národní muzeum.
- Sheikholeslami, C. M. (ed.): 2000 *The Egyptian Museum at the Millennium. A Special Exhibition in Honor of the VIIIth International Congress of Egyptology*, Cairo: Supreme Council of Antiquities.
- Strouhal, Evžen: 1971 *Staroegyptské mumie*, Praha: Národní muzeum.
- 1975 *Tajemná Núbie*, Praha: Národní muzeum.
- 1980 *Umění starého Egypta*, Praha: Národní muzeum.
- Strouhal, Evžen et al.: 1980 *V hrobce egyptské princezny*, Praha: Národní muzeum.
- Stuchlík, Milan – Strouhal, Evžen: 1967 *Núbie*, Olomouc: Vlastivědné muzeum.

Trnáčková, Zora: 1961 *Starověký Egypt ve sbírkách Vlastivědného ústavu v Olomouci*, Olomouc (libreto k výstavě).

Toivari-Viitala, Jaana: 2009 *Egypt*, Loviisa: Finnish Egyptological Society.

Weiss, Walter, M. (ed.): 2008 *Tutanchamon – Jeho hrob a poklady*, Augsburg: Dieter Semmelmann.

Abstract:

Czech exhibitions about ancient Egypt and Nubia in the years 1949–2010. A chronological overview

The paper presents the history of exhibitions with the topic of ancient Egypt and Nubia organised in the Czech Republic (formerly Czechoslovakia) during the past six decades. It aims at setting these exhibitions into a broader framework of Czech Egyptology and its most important personalities. It also provides a glimpse into the history of Czech Egyptology and sets it into a worldwide context. It further describes the limitations of the exhibitions dictated by the extent of Egyptian collections within the Czech Republic and by the political situation under the former regime.